

Yıldız Social Science Review

Web site information: <https://yssr.yildiz.edu.tr>
DOI: 10.51803/yssr.887532

Çeviri Makale / Translated Article

Kimlik İktisadı mı, İktisadın Kimliği mi?*

The Economics of Identity and the Identity of Economics?

Ben FINE^{a*}

^a*Ekonomi Bölümü, Doğu ve Afrika Çalışmaları Okulu, Londra, Birleşik Krallık*

^a*Department of Economics, School of Oriental and African Studies, London, United Kingdom*

MAKALE BİLGİSİ

Anahtar kelimeler:

İktisatta kimlik, iktisatta son gelişmeler, iktisat emperyalizmi.

ARTICLE INFO

Key words:

Identity in economics, recent developments in economics, economics imperialism.

ÖZ

Bireysel teori ve sosyal seçim teorisinden hareket eden bu makalede, Akerlof ve Kranton'la bağdaştırılan kimliğe iktisadi yaklaşım, kendi tanımsal ve teknik çıkmazları üzerinden eleştirel bir şekilde değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme, kimlik konusunu ana akım iktisadi yöntemlerle ele almanın kısıtlarıyla ilgili dışsal bir eleştiriyi de beraberinde getirir. Gerçekten de ana akım iktisadi yöntemler, kavrayışları – postmodernizm bir yana – esasen modernizmle birlikte ortaya çıkan kimliğin doğasına münhasır kılar. Sonuç olarak, bir kimlik iktisadı inşası girişimi, günümüz iktisadının kimliğindeki son değişimler ve bu kimliğin yorumlanmasındaki uyumsuzluk bağlamında şekillenmektedir.

Atıf için yazım şekli: Fine, B. (2021). Kimlik İktisadı mı, İktisadın Kimliği mi? *Yıldız Social Science Review*, 7(1), 1–14.

ABSTRACT

Drawing upon individual and social choice theory, the economic approach to identity associated with Akerlof and Kranton is critically assessed in terms of its own definitional and technical conundrums. This leads on to an external critique in terms of the limited extent to which identity can be addressed by mainstream economic methods. Indeed, the latter essentially sets aside the insights into the nature of identity that emerged with modernism, let alone postmodernism. As a result, the enterprise of constructing an economics of identity is set in the context of recent changes in, and disagreement over interpretation of, the identity of contemporary economics.

Cite this article as: Fine, B. (2021). Kimlik İktisadı mı, İktisadın Kimliği mi? *Yıldız Social Science Review*, 7(1), 1–14.

*Sorumlu yazar / Corresponding author

*E-mail: bf@soas.ac.uk

^a*Özğün makale için bkz. Fine, B. (2009). The economics of identity and the identity of economics? Cambridge Journal of Economics, 33(2), 175-191. <https://doi.org/10.1093/cjel/ben036>*

Çevirmen / Translator

Alaaddin Tok

INTRODUCTION TO TURKISH TRANSLATION OF “THE ECONOMICS OF IDENTITY AND THE IDENTITY OF ECONOMICS?”

The purpose of this note is to set the piece that follows in personal intellectual context. The article was itself drafted just prior to the Global Financial Crisis, although published just afterwards. It is correspondingly free of any reference to it whatsoever. Instead, it reflects the middle point in the trajectory of my work on economics imperialism (or the colonisation of other social sciences by mainstream economics) which began with Fine (1997) and with Fine (2019a) as most recent contribution.¹

The paper itself has an interesting history. As is apparent, it is a response to Akerlof and Kranton (2000) who adopted the simple expedient of treating identity as if it were a variable in a utility function (with social identities corresponding to aggregated common choices over available identities abstractly defined without substance as such). By the standards of the huge, longstanding and diverse literatures on the nature and sources of identities, this is simply laughable, especially in light of postmodernist accounts and their spawns. In any case, there is the height of irony for explanations for identity to be based upon a technical apparatus of given utility functions for which “identity” is already necessarily assumed to be defined only in the narrowest of terms (of one goal, utility maximisation, on the basis of given preferences on objects which have predetermined, more or less physical, properties). My intention was, however, to set aside these gargantuan weaknesses in the specification of identity and confine myself to two goals. The first was to address the mainstream (and Akerlof and Kranton in particular) on its own terms, as the thin end of an analytical wedge to expose how inappropriately identity was being conceived. Second was to be pragmatic in terms of meticulously exposing criticisms in substance and form in a way that might be comprehensible to, and unavoidable by, the mainstream. As a result, the contribution is mostly concerned with how treating identity à la Akerlof and Kranton does not get past first base of mainstream preference theory itself for, as is well-known, there are well-established technical conditions that must be met for preferences to be representable by a utility function at all. These are not liable to be met by choices over identities!

Despite such bending over backwards to accommodate the mainstream on its own terms, when the article was sent to the *Quarterly Journal of Economics*, where the original appeared, it was returned immediately without being refereed on the grounds of being of insufficient interest to the readership.² I also received no response from Akerlof and Kranton to whom the comment was sent although it was acknowledged

upon return if I remember correctly. This raises serious doubts, if ever this were questioned, over whether the mainstream is ready and willing, let alone capable, of debating its own content even on its own, narrowest of terms.³

Even in the decade or so since this episode, the mainstream has moved on. Identity economics à la Akerlof and Kranton has made at most a minimal impact on the discipline. It has been trumped by randomised control trials and behavioural economics which had been hanging around and biding their time.⁴ It may, though, have facilitated the shift to what I have characterised as the current phase of economics imperialism, one in which any factor, conceptual fragment or borrowed theory can be brought to bear (often ripped out, and plundered from, other social sciences) irrespective of the coherence or even consistency in doing so whilst the core dependence upon the utility-maximising individual, and more, remains sacrosanct.⁵ This is so, even the core is “suspended” as one amongst many behavioural assumptions or as critical point of departure, or deviation, from normal behaviour. In this respect, the mainstream has a longstanding habit, as exemplified by identity economics, whereby the discipline’s supposed superiority as social science in light of its mathematical rigour in fact takes second place (as does “realism”) whenever it comes into conflict with substantive content.⁶

For understandable reasons, then, the article is relatively limited in its critique and even more so in putting forward an alternative framing of identity. One stumbling block, highlighted in another contribution, is whether methodological individualism can address social properties at all without inconsistency, Fine (2011). Specifically, treating identity as a common choice of individuals (members of a set with that property) is potentially inconsistent with treating identity as relational (conceptual definition of that set rather than its members one by one) – as individuals can, inconsistently, choose to have the identity of not having an identity, meaning I do and do not have an identity at the same time (such is the culture of counter-culture!). This apparent conundrum derived from Russell’s paradox, itself plaguing the foundations of mathematics, is supportive of treating identity as first and foremost a historically and contextually derived social property not an individual choice (the prime inclination of all social science other than economics). In this vein, I sought to question what it means to be South African, deploying what has ultimately become the development of (the) material culture (of identity) around what has been dubbed the 10Cs⁷ – identity is Constructed, Construed, Conforming, Commodified, Contextual, Contradictory, Closed, Contested, Collective and Chaotic, not a matter of choosing to be

¹ See Fine (2019b) for a more rounded account in passing and, for economics imperialism at length, see Fine and Milonakis (2009).

² The same happened to another piece on economics imperialism commenting on Lazear (2000), eventually published as Fine (2002).

³ For similar experiences, with their own twists, at the hands of the World Bank, see Fine (2004, 2010).

⁴ In context of development, see Bédécarrats et al. (2020) and Fine et al. (2016).

⁵ The mainstream still retains the simplest form of an un contemplated positivism at its core, presuming an external world as given by data (its concession to realism) and to be studied through (statistical) models in lieu of theory if possibly derived, more or less securely or intuitively, from axiomatic mathematical methods that are perceived to represent rigour. Any of this can be suspended to suit inclusion of explanatory factors willy-nilly.

⁶ Of course, the most prominent example is the Cambridge Capital Controversy but this is just one amongst a legion of cases.

⁷ See Fine (2009) and for its 8 Cs upgraded to 10 in the context of the material culture of provisioning, Bayliss and Fine (2021).

an abstract A or B (from wherever A and B can have come in the first place). But this is less given the economics of identity a drubbing than methodologically, conceptually and theoretically reconstructing how we conceive of social reality in general and (social) identity in particular.

“KİMLİK İKTİSADI MI, İKTİSADIN KİMLİĞİ Mİ?”: TÜRKÇE ÇEVİRİYE ÖNSÖZ

Bu kısa yazının amacı okuyacağınız makalemi kişisel entelektüel bağlam içerisine yerleştirmektir. Her ne kadar bu makalem hemen Küresel Finansal Kriz’in sonrasında yayınlanmış olsa da makale metninin yazılması Küresel Finansal Kriz arifesine tesadüf ediyor. Dolayısıyla bu makalem küresel krize dönük göndermelerden muaf. Onun yerine bu makale Fine (1997) ile başlayan ve son halkası Fine (2019a) olan ekonomi emperyalizmi (veya diğer sosyal bilimlerin ana akım iktisat tarafından sömürgeleştirilmesi) üzerine çalışmalarımın menziline orta noktayı yansıtıyor.¹

Türkçe çevirisini okuyacağınız bu makalenin kendisinin ilginç bir öyküsü var. Okunduğunda açıkça anlaşılabilirliği gibi bu makale, kimliğe sanki fayda fonksiyonunda bir değişkenmiş (soyut düzeyde tanımlanmış ama somut örneği olmayan kimlik seçenekleri içinden yapılan ortak seçimlerin toplulaştırılmış haline karşılık gelen toplumsal kimlikler) gibi davranarak işin kolayına kaçan Akerlof ve Kranton’a (2000) bir cevap niteliğinde. Kimliğin doğası ve kaynakları üzerine yazılmış olan muazzam boyutlu, uzun bir geçmişe dayanan ve çok çeşitli literatürlerin standartlarıyla, hele ki postmodernist açıklamaların ve artçıların kimlik meselesine tuttuğu ışıkta bakıldığında, Akerlof ve Kranton (2000) yaklaşımı basitçe söylemek gerekirse gülünçtür. “Kimliğin” zaten ve mecburen en dar terimlerle (önceden belirlenmiş az çok fiziksel özellikleri olan nesnelere arasından yapılan verili tercihlerle temellenen tek hedef olarak fayda maksimizasyonu) tanımlandığını varsayan verili fayda fonksiyonlarının teknik araçları üzerinde yükselen kimlik açıklamaları her durumda yüksek bir ironiye kapı açar. Ne var ki benim asıl niyetim kimlik tarifindeki bu muazzam zayıflıkları bir yana bırakarak kendimi iki hedefle sınırlamaktı. Birinci hedefim analitik araçların cılız bir örneği olarak ana akımı (özel olarak Akerlof ve Kranton’u) kendi terimleriyle ele almak ve böylelikle kimliğin ne kadar uygunsuz bir biçimde tasarlandığını teşhir etmektir. İkinci hedefimse pragmatist davranarak öze ve biçime ilişkin eleştirileri titizce sergilemek ve bunu ana akım için anlaşılabilir hatta ana akım açısından yapılması kaçınılmaz bir biçimde yapmaktır.

Nihayetinde bu makalenin esas katkısı Akerlof ve Kran-

ton tarzında kimlik analizinin nasıl değerlendirileceğidir ve ana akım tercih kuramının ilk temellerinin ötesine geçmez, zira malum olduğu üzere, tercihlerin bir fayda fonksiyonu tarafından temsil edilebilmesi için karşılanması gereken yerleşmiş teknik şartlar bulunur. Bu şartların tercihleri kimliklerin üzerine çıkararak karşılanması mümkün değildir!

Ana akımı tekrar kendi terimlerinin üzerine yerleştirmek için böylesi bir şekilde geriye bükülmeme rağmen, makaleyi Akerlof ve Kranton’un (2000) makalesinin de yayınlandığı *Quarterly Journal of Economics* dergisine gönderdiğimde, makalem hakem raporuna bile gereksinim duyulmaksızın hızlıca iade edilmiş, gerekçe olarak da derginin okuyucularının ilgi alanı dışında olması öne sürülmüştü.² Makalemdeki yorumların hedefi olan Akerlof ve Kranton’dan da hatırladığım kadarıyla makaleden haberdar oldukları halde herhangi bir cevap almadım. Bu yaşananlar, ana akımın bunu yapmaya muktedir olması bir yana, kendi ürünleri üzerine kendi dar terimleriyle bile tartışmaya hazır ve istekli olmadığına ilişkin şüpheler doğuruyor, tabii eğer kimse bu şüpheyi şimdiye dek sorun edindiyse.³

Bu olayların yaşandığı dönemden beri, hatta o on yıl içerisinde, ana akım ardına bakmadan yoluna devam etti. Akerlof ve Kranton tarzı kimlik ekonomisi disiplinin geneli üzerinde en fazla minimal olarak değerlendirilebilecek bir etkide bulundu. Bu yaklaşıma bu zamana kadar ortalıkta gezinen ve zamanının gelmesini bekleyen randomize kontrollü deneyler ve davranışsal iktisat baskın çıktı.⁴ Yine de bu yaklaşım iktisat emperyalizminin mevcut aşaması olarak nitelediğim aşamaya geçişi kolaylaştırmış olabilir, ki bu aşamada herhangi bir değişken, kavram fragmanı veya emaneten alınmış kuram (ki bunlar sıklıkla öbür sosyal bilimlerden sökülüp ve yağmalanmıştır) tutarlılık ve hatta istikrar aranmaksızın kullanılabilir, bu arada faydasını maksimize eden bireye ve ötesine olan merkezi bağımlılık mukaddes dokunulmaz değer olarak kalmaya devam eder.⁵ O düzeyde ki, bu merkez bile “askıya alınabilir,” bu durumda fayda maksimizasyonu arayışı bir çok diğer davranışsal varsayımdan biriyim gibi muamele görür, ya da normal davranıştan kritik önemde bir ayrılma, sapma olarak değerlendirilir. Bu yüzden ana akımın uzun geçmişe dayanan bir alışkanlığı olduğu söylenebilir, sosyal bilimlerde iktisadın kendine atfettiği üstünlük olan matematiksel titizliğin bile aslı içerikle çatışma içine girdiğinde (tıpkı “gerçekçiliğin” ikinci plana atılması gibi) ikinci plana atılması örneğinde gözlemlenen bir alışkanlık.⁶

Anlaşılabilir sebeplerle, makalenin geri kalan kısmı eleştiri açısından görece sınırlıdır, bu eksiklik alternatif bir kimlik çerçevesi önerme konusunda daha da nettir. Bir diğer büyük engel, başka bir çalışmada (Fine, 2011) vurgulan-

¹ Bu akış üzerine daha ince bir açıklama için bkz. Fine (2019b), iktisat emperyalizminin daha uzun bir açıklaması için bkz. Fine ve Milonakis (2009).

² Aynı akubeti Lazear’a (2000) yorum olarak yazdığım başka bir ekonomi emperyalizmi makalem de paylaştı, bu makalem de daha sonra yayınlandı: Fine (2002).

³ Benzer deneyimleri Dünya Bankası ile kendi gidiş gelişleri içinde yaşadığım iki makale için bkz. Fine (2004, 2010).

⁴ Bu yaklaşımların kalkınma bağlamında değerlendirilmesi için, bkz. Bédécarrats vd. (2020) ve Fine vd. (2016).

⁵ Verilerce temsil edilebilen bir dışsal dünya olduğunu varsayan (gerçeklikten verilen bir tavizle), kuram üzerinden çalışmaktan titizliği temsil ettiği düşünülen ak-siyomatik matematiksel yöntemlerden güvenilir ya da sezgisel biçimde türetilmiş (istatistiksel) modeller üzerinden çalışan ana akım, üzerine çok düşünülmemiş bir pozitivizmin en basit biçimini hala merkezinde tutmaktadır. Bunların herhangi biri açıklayıcı değişkenlerin içerilmesine uydurmak için ister-istemez askıya alınabilir.

⁶ Elbette Cambridge Sermaye Tartışmaları en göze çarpan örnektir, ancak bu büyük bir kalabalık oluşturabilecek birçok vaka arasından sadece bir tanesidir.

mış olan bir mesele olan yönetsel bireyciliğin tutarsızlık olmaksızın toplumsal özellikleri ele alıp alamayacağıdır. Özellikle, kimliğin bireylerin ortak seçimi olarak ele alınması (bu özelliğe sahip olan bir kümenin elemanları) kimliğin ilişkisel ele alınmasıyla (tek tek elemanlarının değil kümenin kavramsal olarak tanımlanması) potansiyel olarak tutarsızlık içindedir, zira bireyler tutarsız bir biçimde bir kimliğe sahip olmama kimliğini seçebilirler, ki bunun anlamı benim aynı zamanda bir kimliğe hem sahip olmam hem de olmamamdır (buna karşı-kültürün kültürü diyorumuz!). Bu besbelli muamma Russel paradoksundan türetilmiştir, matematiksel temellerin başına bela olur ve kimliğin bireysel bir tercih değil, öncelikle ve her şeyden önce tarihsel ve bağlamsal olarak oluşmuş bir toplumsal özellik olarak ele alınması için destek sağlar (ki bu iktisat dışındaki bütün sosyal bilimlerin asal eğilimidir). Bu minvalde, Güney Afrikalı olmanın ne anlama geldiğini sorgulama arayışına girdim, en sonunda bu arayışım, “10 C’ler” adını verdiğim⁷ unsurların etrafında gelişen (kimliksel) maddi kültüre dönüştü, şöyle ki, kimlik *Constructed* yani inşa edilmiş, *Constructed* yani yorumlanmış, *Conforming* yani uyum sağlayan, *Commodified* yani metalaşmış, *Contextual* yani bağlamsal, *Contradictory* yani çelişkisel, *Closed* yani kapalı, *Contested* yani çatışmalı, *Collective* yani kolektif ve *Chaotic* yani kaotiktir, soyut bir A veya B olmayı seçmek değildir (A ve B ilk başta her nereden gelmiş iseler). Fakat okuyacağınız bu makale kimlik iktisadının hırpalanmasından ibarettir, genel olarak toplumsal gerçekliği özel olarak (toplumsal) kimliği nasıl algıladığımızı ilişkin bir kavramsal ve kuramsal yenden inşa değildir.

“Mesele kimlik, aptal. Maliyet ve fayda değil.”
(McCloskey, 1999, s. 52)

1. GİRİŞ

George Akerlof’un “İktisat ve Kimlik” [Akerlof & Kranton (buradan itibaren A&K), 2000]¹ başlıklı bir makalede ortak yazar olması sürpriz değildir. Kendisi, otuz yıl önce yazdığı “Limon Piyasası”nda (Akerlof, 1970), iktisat dışı konuları analizine dahil ederek iktisat biliminin olanaklarını genişletmişti. “İktisat emperyalizmi” önceleri bütün ekonomik ve sosyal olguların bir sözde piyasa analizine indirgenmesi üzerine kuruluydu. Becker tarzı bu indirgemedede bireysel optimizasyon, verimlilik ve denge kavramları öne çıkıyordu.² Yeni enformasyon-teorik iktisatla beraber vurgu (özellikle bilgi kaynaklı) piyasa aksaklıklarıyla bunların piyasa ve piyasa dışı sonuçları üzerine kaydı. Bunlar fayda maksimizasyonu, normlara uyma, fedakârlık, formel ve enformel kurumların oluşumu vb. haricindeki motifler üzerine kurulabilmesine rağmen, dışsal olarak ortaya çıkan, patika bağımlı piyasa ve piyasa dışı aksaklıklara karşılık olarak bireysel optimizasyona da indirgenebilir.

İktisattaki bu gelişmeler ekonomik analizlerin kapsamı-

nı ve geçerliliğini diğer sosyal bilimlere nazaran olağanüstü şekilde genişletti (iktisat emperyalizminin bu yeni aşamasının mantığı, tarihi ve uygulamaları üzerine ayrıntılı bir tartışma için bkz. Fine & Milonakis, 2009). Kimliğin şimdi iktisadın yörüngesine giriyor olması bir taraftan iktisatla diğer sosyal bilimler arasındaki ilişkilerin dönüşümünü sembolize ederken, diğer taraftan iktisat dışı konuların iktisatçı kolonizasyonuna katkıda bulunmaktadır. A&K’nın yazdığı gibi (s. 716):³

Psikoloji, sosyoloji, siyaset bilimi, antropoloji ve tarih alanlarından birçok bilim insanı, kimliği açıklayıcı gücünden dolayı temel bir kavram olarak benimsemişlerdir. Bu çalışma, kimliğin iktisadi analize nasıl dahil edilebileceğini ve böylelikle birçok iktisadi probleme yeni yaklaşımları nasıl mümkün kılacağını gösterecektir.

Şimdi eğer iktisat kimliği konu ediniyorsa, sosyal bilimlerdeki hemen her şeyi ele alma gücüne de sahiptir. Çünkü kimlik nasıl anlaşılırsa anlaşılınsın ya da belirlenirse belirlenir, bütün faaliyetlerin temelini oluşturur.

Bu çalışma üç farklı seviyede ilerlemektedir. İlki, A&K tarafından kullanılan kimlik nosyonunun bizzat kendi kavramları üzerinden değerlendirilmesini içeren *içsel* bir eleştiridir. Bu, ikinci bölümde kimlik tercihleri ve bu tercihlerin fayda fonksiyonlarında olası temsilleri – ki bu A&K’nın benimsediği yöntemdir – arasındaki ilişki incelenerek yapılabilecektir. Üçüncü bölümde ise kimlik iktisadi ve sosyal seçim teorisi arasında bir paralellik kurulmaktadır. Bu iki bölümden benzer bir sonuç çıkartılabilir: kimliğin tanım ve belirlenimi düşünüldüğünde sonuç, A&K’nın kimliği bir seçim mantığına indirgememesinin tersine, belirsizdir. Diğer bir ifadeyle, neoklasik iktisat, kimliği A&K’nın yaptığı şekliyle bünyesine katmaya çalışırsa sonuçları ve ihtiyaçları kendi aleyhine döndürebilir.

Birinci seviyede tartışma büyük oranda A&K’nın benimsediği çerçevede yapılmaktadır. Tartışmada Cambridge sermaye teorisi ve bunun toplam sermaye ve üretim fonksiyonları için sonuçları örneğindeki gibi kendi içinde çelişkili çıkarımlar betimlenmektedir. Tartışmanın bu şekilde yapılması benimsenen yaklaşım çerçevesinde çözülemeyecek problemleri ortaya çıkarmaktadır. Kısacası, ikinci ve üçüncü bölüm, A&K’nın kimlik yaklaşımının geçerliliğini sorgulamak için, enformel olarak, ana akım iktisat içerisinde yer alan tercih temsili ve (kimlik gibi) sosyal seçim teorisiyle ilgili teknik sonuçlar üzerine bina edilmektedir. Bu tartışmalar, dördüncü bölümde başka bir seviyeye geçerek, A&K’nın yaklaşımında ihmal edileni ele almak için bir temel oluşturmaktadır. Çünkü mevzubahis olan, özellikle diğer sosyal bilimlerin perspektifinden, tam olarak (kaba) bir kimlik *iktisadi*dir. Bu, kısmen A&K’nın, kimliğin öznelinin yansıtılmasıyla *yaratımı* yerine sadece *verili* kimliklerin (veya kimlik olanaklarının) seçimi ve dağıtımına dayanmasından ileri gelir. Bu bölüm kimliğe yine bireysel pratiğin bir sonucu olarak odaklansa da kimliğe dair sistematik bir anlayış geliştirilmesi ihtiyacına işaret etmektedir ki bu, en

⁷ İşenin maddi kültürü bağlamında 8 C’lerin 10 C’ler şeklinde güncellenmesi için bkz. Fine (2009), Bayliss ve Fine (2021).

¹ Aksi belirtilmedikçe referans A&K (2000)’dir. Ayrıca bkz. A&K (2002, 2003, 2005) ve “Sosyal Kimliğin İktisadi Sonuçları” bölümü American Economic Review, Papers and Proceedings, c. 96, no. 2. ss. 206-221. İlgili sayfalara Akerlof bizzat nezaret etmiştir.

² Becker tarzı iktisat emperyalizminin başarısıyla ilgili bir çalışma için bkz. Lazear (2000) ve Becker’in görüşlerinin eleştirel değerlendirmesi için bkz. Fine (2002a). İktisat emperyalizmine diğer genel katkılar için bkz. <https://www.soas.ac.uk/economics/research/econimp>

³ Ayrıca bkz. A&K (2003, s. 45) ve (2005, s. 27)

önemli *sosyal* etkenler kabul edilemez bir biçimde dışsallaştırılmadıkça kimliğe iktisadi yaklaşımla bağdaşmayacaktır.

Beşinci bölümde tartışma daha ileri bir aşamaya geçmektedir: iktisadın kendi doğası. İktisat, kimliği niçin şimdi ve mevcut biçimiyle konu edinmeye başladı? Bu, iktisadın geleneksel olarak başka disiplinlerin konusu olan alana geçmesinin sonuçları üzerinde bazı sorular doğurur. Bu geçiş, ortodoks iktisadi yenileyebilir hatta parçalayabilir mi? Ya da yapılan şey, bu makalede savunulduğu gibi, daha geniş bir konu aralığında ve etki alanında, ortaya çıkan teknik ve kavramsal tutarsızlıklara aldırmandan aynı hataları yapmak mı? Kısaca, sonuç bölümünde gösterildiği üzere, kimlik iktisadi literatürü, ortodoks iktisadın disipline taktığı boyunduruğu hiç gevşetmeden onun entelektüel sınırlarını ve kısırlılığını ifşa etmektedir.

2. BİREYSEL SEÇİM OLARAK KİMLİK

A&K kimliği teknik açıdan kompleks bir biçimde tanımlar. Bazı kısıtları olmakla birlikte bireyler kendi kimliklerini ve başkalarınınkini etkileyecek eylem ve nitelikleri seçebilirler. Bu, şu anlama gelir: ister istemez “yeni bir dışsallık (*externality*) tipine” (s. 717) tabi olduğu için kimlik diğer mallar gibi değildir. Kısacası, kimlik bireyler arasında ortak olan bir özelliktir ve ancak bazı bireylerin pratikteki tekdüzeliğinden (*uniformity*) türeyebilir. Bu yüzden örneğin erillik erkeklerin ne yaptığıyla tanımlanabilir ve erkeklerin ne seçtiğiyle temellenen toplulaştırılmış bir sonuçtur. Ne var ki bireyler kendi kimliklerini seçerken tamamen özgür değildirler, öyle ki kimlik insanlara başkalarının davranış ve algıları çerçevesinde dayatılabilir; dışıl olmak istemeyen bir kadının yaşadığı gibi. Bazı insanlar ise diğer insanlara bir kimlik atfedebilir ve onlara bu doğrultuda, örneğin verili ya da seçili niteliklerin işaret ettiği örtük kimlik çerçevesinde, davranırlar. Kolaylık olması açısından, burada kimliği belirleyen potansiyel karmaşık yapı göz ardı edilecek ve kimlik, aksiyon, reaksiyon ve sonuçlar arasındaki bağlar bir kenara bırakılarak, sadece bir seçim meselesi olarak düşünülecektir. Bu, nihayetinde kimliğin birey tarafından özgürce seçiminde endojen olarak dayatılan kısıtları bir kenara atmak demektir. Örneğin, bir erkek için kadın olmayı seçmek ya da bazı bakımlardan tam tersi mümkün olamayabilir.

Formel olarak *i* bireyinin faydası $u^i(x, I_p, I)$ olarak ifade edilebilir. Burada x bir mallar vektörü; I_p , *i* tarafından seçilen kimlik; I ise I^n 'nin diğer tüm bireylerin yanında marjinal olarak katkıda bulunduğu sosyal kimliklerin vektörüdür. Dolayısıyla bireysel seçim, grup kimliklerinin ortaya çıktığı ve seçilebilecekleri kısıtladığı (başkalarının seçimlerine uyulacak mı uyulmayacak mı) bir aralık dünyasında yapılabilir. Mikro ve makro arasında böyle bir ilişkilendirme, bütün

seçeneklerin birey için ekzojen (teknoloji, donatılar) ve endojen (diğerlerinin toplulaştırılmış eylemleri) faktörler tarafından kısıtlanmadan önce düzenlendiği iktisat teorisinde tabii ki standarttır. Bu durum, örneğin makronon mikro temelleri ve talep kısıtlı işsizlik açıklaması için de böyledir.⁴ Fakat A&K'ya (s. 717) göre:

Kimlik davranışın temelinde olduğu için, kimlik seçimi insanın en “ekonomik” kararı olabilir. Bireyler – az-çok bilinçli bir şekilde – kim olmak istediklerini seçebilirler. Bu seçimdeki kısıtlar bireyin ekonomik durumunun en önemli belirleyicisi de olabilir.

Daha açık olarak, özellikle eğitim konusunda A&K (2002, s. 1168) “öğrencilerin faydalarını iki seçim yaparak maksimize ettikleri bir model” kullanırlar ve “onlar sosyal kategorilerini ve okuldaki gayretlerini seçerler” derler. Ve kimliğin seçim mantığına intibak etmesi gibi, mantık da faydayla ilişkilidir çünkü “çalışanlar için kimlik faydanın bir bileşenidir” (A&K, 2005, s. 22).

A&K muhtemelen farkında olmadan, denk olarak kabul edilebilecek ama denk olmayan en az iki farklı yöntemle kimliğin verili nosyonlarını iktisadi analizlerine *eklemleme*ye çalışıyorlar.⁵ Sözü edilen yöntemlerden birisi *Fayda* fonksiyonuna bir kimlik değişkeni eklemektir. Diğer ise kırmızı ve yeşil gibi *tercihlerin* yapılabildiği iki seçeneğe bir küme sunmaktadır. Bu yaklaşımların ikisi de belli bir açıdan diğerinden daha geneldir. Prensipte olarak, fayda fonksiyonu sürekli bir küme ve –elbette ikiden fazla– kimlik değişkeni vektörü üzerinde değişkenlik gösterebilir. Öte yandan, kimliğin iki alternatif seçenek üzerinden *sıralanması* bir fayda fonksiyonuna ve sonuçlara karşılık gelen numerik fayda göstergelerine bağımlı değildir.

Elbette bu, ana akım iktisadın içinde tercihlerin fayda fonksiyonları tarafından temsili teorisi açısından çok temeldir. En genel formülasyon, iki opsiyonun her biri özel bir durum olarak alınarak, kimliklerin bazı şartlar yerine getirilmeksizin bir fayda fonksiyonuyla temsil edilebileceğini düşünmeden, birey için bir kimlikler kümesi düzenlenmesidir.

Fakat bu genel formülasyon A&K'nın anladığı kimlik bağlamında bir şey ifade ediyor mu? Bunun cevabı tabii ki evet. İki seçeneğe bir durum olan kırmızı ve yeşili ele alırsak, bunların ille de birbirini karşılıklı olarak dışlayan ve kapsayan durumlar olmadığını kabul edebiliriz. Bir birey *hem* kırmızı *hem* yeşil olmayı ve sadece kırmızı *veya* yeşil olmayı tercih edebilir. Ya da tercih edilen kimlik biraz kırmızı ve daha çok yeşil olmak olabilir. Diğer bir deyişle, her değişken sıfırla bir arasında veya eksi birle artı bir arasında bir aralıkta normalize edilebilmesine rağmen, kırmızı-yeşil kimlikler iki boyutlu bir uzayı doldururlar.

Sonuç olarak, kimlik tercihlerinin temsili, potansiyel olarak, standart tüketici teorisindeki mallar arası tercihle-

⁴ Keynesyen makroekonominin kimlik iktisadi temelinde yeniden inşası için bkz. Akerlof (2006).

⁵ Karışıklığı önlemek için, kimliğin verili nosyonlarının eklemelenmesiyle ilgili yakın ama farklı iki yol arasındaki bu ince ayrımın A&K'nın kimlik tanımlaması ile ilişkili iki yoldan farklı olduğu vurgulanmalı. Bu konu Russell paradoksunun ışığında dördüncü bölümde tartışılmaktadır.

rin temsiline benzer. Peki fayda fonksiyonu şeklinde ortaya çıkan tercih aksiyomlarının kimliğe uyarlanması mantıklı olur mu? Bunun nedenleri kaynağını seçim teorisi mantığının temellerinden alan alışılmadık ve hatta ezoterik sonuçlara dayansa da cevabın olumsuz olduğunu göreceğiz. İktisatçılar fayda fonksiyonları ve benzerlerinin uygulanmasını mümkün kılmak için herhangi bir varsayımda bulunmaya o kadar alışık ki bu varsayımlar bu örnekte gördüğümüz gibi uygulamalarda eleştirel incelemeden kaçabilmektedir.

Dolayısıyla, uygun bir fayda fonksiyonunun var olması için gerekli koşullardan biri tercihlerin sürekli olmasıdır ki sözlüksel sıralama ise bu koşula uymamanın en açık örneğidir. Ancak bu süreksizliğin, mesela biraz daha kırmızı olmanın yeşilin herhangi bir derecesine üstün geldiği kimlik durumunda ortaya çıkması çok muhtemeldir.⁶ Hakikaten, kimlik inşasının doğası gereği sözlüksel olduğu söylenebilir. Örneğin kanunla tanımlanan sınıra yaklaştığınız zaman değil, o sınırı geçtiğiniz zaman suçlu sayılırsınız (Hill, 2005).

Bu, kimliği (ve kimlik iktisadını) ele alırken fayda fonksiyonlarının ve sürekliliğin kullanımı hakkında bir uyarıda bulunur. Fakat bir tercih sıralamasının bir fayda fonksiyonu tarafından temsil edilebilmesi için süreklilikten başka koşullar da vardır. Çoğu zaman verili kabul edilen geçişlilik problemleri bir diğer varsayımdır. Başka bir makalede, ilgili seçim kümelerinin küme-teorik mantığını ayrıntılı biçimde inceleyerek, geçişliliğin tercih sıralaması için niçin ihlal edilebileceğine dair üç neden öne sürmüştüm (Fine, 1995). Bu nedenlerin her biri ve kimlikle olan ilgisi, önceki makalenin teknik sonuçlarına mümkün olduğunca kısa şekilde değinilerek aşağıda incelenmektedir.

Geçişlilik ihlalinin gerekçelerinden biri *sınırlı algıdır*. Örneğin yeşil olma durumunda açıklık ve koyuluk bakımından sıralaması yapılabilecek farklı tonlar bulunabilir. Fakat bir bireyin bunları ayırt edebilmesi sadece tonlar arasında yeterli derinlik varsa mümkün olur. Mümkün olduğunca yeşil olmayı isteyebiliriz ancak biraz daha fazla yeşilin gerçekten biraz daha fazla olduğunu her zaman bilemeyiz. Dahası böyle bir olasılık yeşil olmayı politik duruştaki farklılık tonlarının şeffaf veya ifadeye açık olmaktan uzak bulunduğu bir kimliğe götürür (ilginç bir şekilde, veyeteryenlikteki küçük farklılıklar veya politik doğruculuğa bağlılığın dereceleri haddi aştığı için sekterliğin ve tepeden bakmanın baskın olma eğiliminde bulunduğu aşırı uçlar hariç).⁷

Sınırlı algı tercihleri ifade etmede bir problemse, bu tercihler yarı-geçirgenliği, yani kayıtsızlığını olmasa da katı tercihin geçirgenliğini gerçekten sağlamış olur. Eğer x ,

y 'den, y de z 'den bariz biçimde yeşilse o zaman x , z 'den bariz biçimde yeşildir. Fakat eğer x , y 'den, y de z 'den bariz biçimde yeşil değilse bu durumda x 'in z 'den bariz biçimde yeşil olma ihtimali vardır. Bu, x ve z 'nin yeşillik farkının bunları ayırt etmeye yeterli olması ve x ile y ve y ile z arasındaki farkların yeterlilik durumundan az ama farkın yarısından fazla olması halinde geçerlidir.

Bir yarı-geçişken sıralamanın her zaman sınırlı algıdan kaynaklanmadığını göstermek mümkündür.⁸ Aslında sınırlı algı sıralamaları tam olarak yarı-sıra olarak bilinen kısmi sıralamaların bir alt kümesidir.⁹ Yarı-sıralar için seçeneklerin bir dizi örtüşen ya da kalın (algı derecesi bakımından) kayıtsızlık küme veya eğrilerine ayrılabilmesi sezgisel olarak açıktır. Bağımsız kimlik seçimi bu kayıtsızlık kümeleri arasında yapılabilir, bunların *dahilinde* değil. Başka bir ifadeyle, birinin kendi kimliğini sunması ve seçmesi, ve ("ait olabilmek" ya da olamamak için) başkalarınınkini yorumlaması etrafında potansiyel bir belirsizlik sınırı vardır. Kimlik bulanıktır.

Geçişkenliğin neden ihlal edilmiş olabileceği ile ilgili ikinci bir neden olan eksik ifade, büyük oranda sınırlı algının matematiksel karşılığı olarak görülebilir. İkincisi için, aralarında ayırım yapmanın mümkün olmaması sebebiyle, alternatifler arasında çok sayıda *kayıtsızlık* vardır. Eksik ifade, pratikte sadece bir seçenek gerekli ya da mümkün olduğu için ifade edilen çok sayıda *katı* tercih (çok az sayıda kayıtsızlık) bulunduğu ortaya çıkar. Mesela ben kırmızı olmak ve yeşil olmak arasında kayıtsız olabilirim fakat saf bir kimlik, yani birini veya diğerini seçmeyi – gerçekten kırmızı (yeşil) olmaktan ve hiçbir şekilde yeşil (kırmızı) olmamaktan ayırt edilemez – istemiyorum. Sınırlı algıdan farklı olarak eksik ifadenin, prensipte şeffaf olmasına rağmen, pratikte yorumlanması aşırı zordur. Bunun sebebi herhangi bir kimlik seçiminin bütün kimliklerdeki kayıtsızlıkların tamamıyla uyumlu olmasıdır. Nihayetinde, mesela kırmızı ve yeşil arasında değişiklik yaptığımızda ya da en genel haliyle iki kimliğin her biri diğerine doğrudan veya dolaylı olarak tercih edildiğinde kimlikler arasında bulunması *zorunlu* olan kayıtsızlıkları tespit etmek mümkündür. Aksi takdirde, kimlikle ilgili gerekli kayıtsızlıklarla bütün kimliklerdeki toplam kayıtsızlık arasında bir belirsizlik kuşağı ortaya çıkar.

Geçişkenliğin ihlali için üçüncü bir sebep *çoklu* kriterlerin varlığıdır.¹⁰ Benim kimlik seçimim olabildiğince yeşil veya kırmızı olmak olabilir. Bu durumda bir kırmızı olma-yeşil olma kimliği diğer bir kimliğe ancak her iki açıdan da koyu ise baskın gelebilir. İki kimlikten biri diğerine baskın gelmiyorsa, bunlar denk olarak muamele görür. Ra-

⁶ Sunumu basitleştirmek için, genelliği kaybetmeden, kırmızı ve yeşil vb. sıralamasının renk derinliği bakımından tekdüze bir biçimde arttığı varsayılacaktır.

⁷ Fine (1995) bir sıralama alternatifleri üzerinden yapıldığı için, sınırlı algı derecesinde sabitlik yerine farklılığın yansımalarını inceler.

⁸ En azından sabit ya da ilave algısal farklılık. Bu olmadan, algı derecesi her ikili karşılaştırmada değişebilir. Dolayısıyla geçişken bir zincir üzerindeki algı, sıralamayı tek başına yarı-geçişkenliğe indirgemeye devam etmez.

⁹ Burada ifade edilen sonuçlar bazen alternatifler kümesinin sonlu ya da en azından sayılabilir olmasına bağlıdır. Böyle olmadığı durumlarda, iki veya daha fazla boyutlu uzaydaki gibi, bu, sıralanabilecek alternatif kimliklerin sayılabilir bir altkümeye var olduğu için işaret edilen sorunları daha da kötüleştirir.

¹⁰ A&K (2005) için "bir birey birçok sosyal kategoride yer alabilir (mesela j bireyinin hem bir "kadın" hem de bir "profesyonel" olması)", s. 718. Çoklu kimlikler, kimliğin göz ardı edilmesi ve tekliliği indirgenmesinin eleştirisinde Amartya Sen tarafından vurgulanmıştır.

hatlıkla söylenebilir ki her bir çoklu kriter sıralaması (vektör üstünlüğü geçişkenliğinin sonucu olarak) yarı-geçişkenliğin sağlanmasını yapar ve her yarı-geçişken sıra uygun biçimde tanımlanmış (çoklu) kriter sıralamasına denktir. Başka bir ifadeyle, daha önce belirtildiği gibi, yarı-geçişkenlik ve kriter sıralaması birbirine temelden denktir ve bunlar sonlu algı sıralamalarından daha geneldir. Aynı zamanda yarı-geçişken sıralamalar ile sağlanan baskınlık, her sonlu sıralama kuralı tarafından sağlanan baskınlığa denktir (kimlik sıralamasında alt sıralama öğelerine gittikçe azalan puanlar vererek ve kimlikleri toplam puana göre sıralayarak) (kapsamlı bir türetme için Fine and Fine, 1974a, 1974b). Bu, bir kez daha, bünyesinde kimlik hakkında doğal bir belirsizlik yorumu barındırır. Tam geçişkenlik genel olarak bütün sonlu sıralama kurallarını, kendisiyle kati yarıya ulaşılabilecek sadece bir taneyle sınırlı tutma yoluyla garanti edilebilir. Başka bir deyişle, yeşil olma vb. karşısında kırmızı olmaya ne kadar ağırlık verdiğimle... (Tartışmanın tamamı için bkz. Fine, 1996)

Kısacası, bireyin tek başına bir kimlikler kümesinden seçim yapma mantığı, kimliği bir fayda fonksiyonuna bağlanmış seçimle temsil edebilmeyi ummanın akıl dışı olduğunu göstermektedir. Ancak bu, az veya çok A&K tarafından sorgulanmadan, otomatik olarak yapılan bir şeydir ve bunun böyle olması fayda fonksiyonlarının iktisatçının alet çantasındaki standart araçlardan olduğu yaklaşımlar açısından bakıldığında şartırtıcı değildir.

3. SOSYAL SEÇİM OLARAK KİMLİK

Önceki bölüm, özellikle geçişkenliğin ihlali bağlamında, kimlik seçimini bir fayda fonksiyonuna çevirmeyle ilgili sorunlara odaklandı ve sonlu algı, eksik ifade ve çoklu kriterlerin varlığında kimlik seçimini çevreleyen belirsizliğe işaret etti. Önemli bir nokta şu ki, enformel olarak da kullanılan formel sonuçlar, görüldüğü kadarıyla başka bir literatürden – sosyal seçim teorisi – türetilmişti.

Bu bakımdan iki farklı nokta gündeme gelmektedir. Birincisi, yukarıda anlatıldığı üzere, geçişkenliğin ihlali durumunda (bireysel) seçimin kendi mantıksal yapısı karşımıza çıkar. Bu, sosyal seçimle ilişkilendirilen imkânsızlık teoremlerinin ışığında, sosyal seçimin tam geçişkenlikle aldığı formun zayıflatılması isteğinden dolayı sosyal seçim teorisinin meselelerinden birisi olmuştur.

İkincisi, kimlik seçimi probleminin sosyal seçim teorisyle formel ve enformel açılardan büyük benzerlikleri bulunmaktadır. Temelde, uygun kimliklerin diğer tüm bireylerce sıralanmasını gözlemliyorum (sosyal seçim teorisindeki sosyal alternatiflere tekabül ediyor) ve söz konusu kimlikleri kendim nasıl sıralayacağıma karar veriyorum (sosyal seçim teorisini olmaya karşılık geliyor). Kısaca, kimliğimi bana

uygun olan opsiyonlara bakarak ve aynı zamanda başkaları tarafından seçilen (veya sıralanan) kimlikleri dikkate alarak seçmeyi istiyorum. Bu durum iki problem doğurmaktadır. Bunlardan birincisi sosyal seçim teorisinin merkezinde yaygın şekilde görülür: bir kimlik, başkaları tarafından seçilen ya da sıralanan kimlik alternatifleri içinden nasıl seçilir? Görüldüğü üzere bu, imkânsızlık teoremlerinin bir konusudur. Böylelikle, sosyal seçime ilişkin aksiyomların bazıları zayıflatılmadıkça bu seçimlerin yapılabilme (ve bir fayda fonksiyonuyla temsil edilebilme) kapasitesiyle ilgili sorular varlığını sürdürür. Kimlik seçimi (başkalarının kimlik tercihleri arasından) formel olarak sosyal seçim teorisine eşdeğer olduğu için sosyal seçim teorisine bağlantılı imkânsızlık teoremlerinin tamamı A&K'nın kimlik yaklaşımına uygulanabilir. Bireyler makul şartları karşılamak için bir kimliği, kimliğin bir fayda fonksiyonuyla temsil edilip edilemeyeceğinden ayrı tutarak seçemezler.

Sosyal seçim teorisi ve kimlik seçme arasındaki paralellikten doğan ikinci problem sosyal seçim literatüründe marjinal kalıyor ama kimlik açısından çok önemlidir. Başka bir ifadeyle, bireysel ve sosyal seçim hem birbirine bağlı tercihlere (sen yeşil olacaksın ben de olacağım) hem de/veya oyun-teorik stratejik seçime (keza) tabidir. Sen'in Pareto liberal paradoksunu tartışırken gösterdiğim gibi, bu (birbirine bağlı) tercihlerin ve sonuçların eşzamanlı belirlenmesi anlamına gelir (Fine, 1975). İlginçtir ki, A&K (2002, s. 731) Pareto liberalde ortaya konan problemlere, birbirine bağlı sonuçların dar bağlamında (dışsallıklar yoluyla), şöyle bir değinip geçerler (ama Sen tarafından türetilen imkânsızlık teoremine değil).¹¹ Bu eğer kimlik tercihlerinin kendisine doğru genişletilirse – her birey başkaları gibi olmayı ister ve nihayet her bireyin başkalarının ideal tercihlerinin ne olacağı ile ilgili tercihleri vardır – o zaman kimliğin tanımı ve sonuçlarla etkileşimi konusunda sonsuz bir geri çekilme tehlikesi ortaya çıkar. Bir şeyler ekzojen ya da sabit bir başlangıç noktası olarak kabul edilmek zorundadır veya tercih ve sonuçların bütün biçimleri olanaklı hale gelir. Dolayısıyla, A&K'nın “var olan iktisadi modellerden farklı” (s. 176) tahminler yapabilecekleri sonucuna varmaları sürpriz değildir. İçindeki her dengenin bir sabit olmayan ve birbirini karşılıklı destekleyen tercihler ve kimlikler kümesine karşılık geldiği çoklu dengelerin var olması potansiyeli düşünüldüğünde bu kaçınılmazdır.

Sözü biraz daha uzatarsak, diyelim ki benim tercihim, diğer herkesinki gibi, mümkün olduğunca diğer herkes gibi olmak ve bu, benim ikincil kriterim olan mümkün olduğunca yeşil olmaktan daha öncelikli. Öyleyse yeşil olmanın her seviyesi bir denge durumudur. Tabii ki, aşağıda gösterileceği gibi, Bertrand oligopolü (tekrarlı oyun) için fiyat belirlenimiyle paralellik dikkat çekicidir.¹²

¹¹ Fakat A&K böyle bir karşılıklı bağımlılığı kabul etmektedir, bkz. dipnot 5, s. 719.

¹² Eğer herkes ilk kriter olarak diğerlerinden farklı olmak isterse (fakat mümkün olduğunca yeşil olmayı ikinci kriter olarak alırsa) hepimiz saf yeşil olmak için itişip kakışırız ve o noktaya hiç ulaşamayız. Bu biraz da Hotelling'in plajın merkezinde yer alan dondurmacılarına benzer.

4. KİMLİK VE TOPLUMSAL OLAN

Önceki bölümlerde işaret edilen zorluklar A&K tarafından benimsenen yaklaşımın kimlik konusunda vardığı sonuçlar tespit edilerek ortaya kondu. Bu yaklaşım esas olarak, kimliği fayda fonksiyonuna bir argüman olarak eklemeyip var olan neoklasik iktisat sistemine dahil etmeyi içeriyor. Formel açıdan, bunun tartışmalı olduğu gösterildi. Bireyler sonlu algı, eksik ifade, çoklu kriter, sosyal seçim, imkânsızlık teoremleri, birbirine bağımlı tercihler, çoklu denklemler ve stratejik karar verme ile ilgili problemleri çözmeye çalıştıkça, bırakalım seçmeyi, kendi kimliklerini ve başkalarınınkini tanımlamakta dahi kayda değer derecede zorluk çekeceklerdir.

Şüphesiz ki, buradan devam etmenin bir yolu, A&K'nın yaptığı gibi temel açmazların görmezden gelinmesidir. Bu yöntem neoklasik teoride, teorinin kendi matematiksel katılıkları verili teknikler temelinde istenen sonuçları sağlamadığında yaygın olarak kullanılmaktadır. Arrow'un sosyal seçim teorisi konusundaki imkânsızlık teoremi bunun bir örneğidir.¹³ Teknik ve matematiksel katılık birbirine uymadığında ilkinin ikincisine üstünlük sağlama eğilimi bulunmaktadır (Fine & Milonakis, 2009; Moscati, 2005). Başka bir alternatif de insanların bütünleştirilen (optimize edici) davranışları üzerine kimlik gibi bir sosyal kategori inşa etme çabasını terk etmektir. Daha önce gösterdiğim üzere (Fine, 2006), mantıksal yani matematiksel tutarsızlıklara rastlama riski bulunmaksızın sosyal olanın bütünleştirilmiş bireyden çıkarsanamayacağı düşünüldüğünde, bu belki de mantıklı bir gerekliliktir.

Bunların tamamı Bertrand Russell'in matematiğin küme-kuramsal temellerini araştırmasındaki paradokslarının sonucudur. Bunları kimlik konusuna bağlamak hayli kolay. Mesela, kimliği bir bireyler kümesinin paylaştığı ortak bir nitelik açısından tanımlarsak, herhangi bir kimlik sahibi olmak istemeyenleri (bir bakıma karşı-kültür) ne yapacağız? Bir kimliğe sahip olmak istemeyenlerin, bir kimliğe sahip olmak istemeyenler kimliğine sahip olduğu düşünüldüğünde burada kendisiyle çelişen bir durum ortaya çıkar (tıpkı moda uymamanın moda olması gibi!). Bu belki dilsel bir hile gibi görülebilir ama matematiğe kesin temeller sağlamak için çözülmesi gereken açmazlar tam da bunlardır. Kendini matematiksel katılık üzerinden öven bir disiplinin matematiğin kendisinin kesinliğine yönelik ön koşulları görmezden gelmesi tuhaftır. Yine daha önce gösterildiği üzere (Fine, 2006), matematiğin içinde yer alan çözümler esasen sosyal olanı bireyselden çıkarsama ümidini terk etme veya – tam tersini yapmaktansa – bireyseli sosyal olana uyum sağlamaya zorlamadır.

Daha da özelleştirecek olursak, A&K kimlik nosyonunu

daha önce tartışılan iki farklı şekilde (fayda fonksiyonları içinde ve düzenleme olarak) kullanmak yerine iki farklı yolla tanımlar. Bunlardan bir tanesi yeşil veya başka bir şey olan ya da olduklarını düşünen her insanın bir araya gelmesi gibi, üyelik için başvuruya dayalı küme-kuramsal bir yoldur. Diğeri ise ilişkiyel nitelik açısından küme-kuramsaldır; yeşil olma durumu gibi. Bu ikincisi, bireylerin az ya da çok ilişkilendirildiği bir dizi karakter özelliği olarak, genelde kimlik deyince kast ettiğimiz şeydir – Fransız olmanın mahiyeti mesela –.¹⁴ A&K basitçe ve farkında olmaksızın kimliğin bu iki tanımını aynıymış ya da en azından karşılıklı uyum içerisindeymiş gibi düşünürler. Fakat genel olarak durum böyle değildir. Çünkü burada Russell'in paradoksu devreye girer ve matematiğin temellerinin itinayla yeniden formüle edilmesi gerekir. Tutarsızlıkları bertaraf etmek için üyelik veya kümelerin ilişkiyel tanımı (ya da her ikisi) üzerine belli kısıtların konulması gerekir. Tutarlılığı ve günlük hayatta kullandığımız matematiğin özelliklerini koruyan belli yöntemler vardır. Bunlar korumayı esasen kümeleri tanımlamasına izin verilen ilişkiyel özellikleri kısıtlayarak gerçekleştirirler.¹⁵ Fakat, fark edildiği üzere, bu kısıtlamalar matematiğin *matematiksel olmayana* – mesela kimliğe – uygulanmasında tamamen rastgeledir. Bunlar araştırma nesnesinin kendisine özel kısıtlamalar da gerektirir. Dolayısıyla, kimlik her şeyden evvel ilişkiyel bir özellik olduğu için bir başlangıç noktası rolü oynamalıdır. Bu, tam tersi yerine, bireysel üyeliğin uyum sağlaması gereken bir durumdur (tartışmanın tamamı için bkz. Fine, 2006).

Bu, A&K'nın kullandığı yöntemler hakkında, yöntem içinde kimliği tanımlamak ve kullanmak için yararlanılan tekniklere dayanan problemlere bakılmaksızın, bazı şüphelere yol açmaktadır. Bu açıdan, alternatif bir başlangıç noktası karşımıza çıkar. Bu nokta, daha önce kimlik etrafında bireysellik üzerinden tanımlanan belirsizliğin yeni bir faktörle – domine edilmese de – birleştiği gözlemdir. Söz konusu faktör hem bu makalede hem de A&K tarafından dikkate alınmıştır.

Sözünü ettiğimiz şey kimliğin sadece seçilmiş, empoze edilmiş ya da teşvik edilmiş olduğu değil refleksif oluşudur. Kimlik, postmodernizm içindeki bazı akımlarca aşırılıkla vurgulandığı gibi, kendisini benimseyenler tarafından bilinçli ya da bilinçsiz,¹⁶ icat edilmiş, düzeltilmiş, pratiğe dökülmüş ve spekülâtif bir şekilde geliştirilmiştir. Kırmızı ve yeşil arasındaki ikilikle bile, sonsuz sayıda şekil ve çeşit elde etmek için iki rengin farklı ton ve karışımlarının ötesine geçmek mümkündür (özellikle ulusal bayraklar ve benzerleri).

Bu yüzden kimlik analizi, A&K'nın benimsediği fayda fonksiyonu yaklaşımına kimliğin dahil edilmesi diyebileceğimiz (verili olanla) *özdeşleşmenin* ötesine geçmelidir. A&K

¹³ Arrow'un teoremi bunun için ilk ortaya çıktığı zamanki kadar büyük bir engel değildir (Fine & Fine, 1974a, 1974b).

¹⁴ Belirli bölgeler içinde sınırlandırılan bireyler gibi daha üyelik yönelimli olarak düşünülebilecek bir "Alman" tanımının aksine...

¹⁵ Gödel'in gösterdiği üzere, karar verilebilirlik konusunda problemler bulunmasına rağmen.

¹⁶ A&K "bir fayda fonksiyonunu maksimize etme" durumunda kimliğin bilinçsiz bir şekilde seçilebildiğini kabul eder (s. 719). Fakat bilincimiz ya da bilinçsizliğimiz seçmekten çok daha fazlasını yapar. Ve aynı şekilde kimlik "bir insanın benlik duygusu"ndan fazlasıdır (s. 715), aynı zamanda benliğin yaratımıdır.

için yeni kimliklerin ortaya çıkışı, potansiyel olarak halihazırda var olanlarla özdeşleşmenin tersine, engellenmiştir. Onlar özdeşleşmeyi “içselleştirme süreci”nin önemli bir parçası olarak kabul ederler (s. 728). Fakat içselleştirme verili kimlikleri pasif bir şekilde kabul etmeyle sınırlı kalmamalı, bunları yeniden işleyerek öz kimliğe eklemelidir.

Örneğin öğrencilerin – inekler, spor düşkünleri, liderler, keşler gibi – birtakım verili stereotiplerden birine dahil olup olmamayı seçtikleri bir okul modelinde, A&K açık bir şekilde Coleman’ı (1961) takip eder. Önemli bir nokta şu ki, Coleman’ın eğitim başarısı konusundaki analizi tamamen güvenilmezdir. Fakat şans eseri, Gary Becker’le birlikte verdiği seminerlerle Chicago Üniversitesi’nde rasyonel seçim sosyolojisinin gelişimine ön ayak olmuş ve *Rasyonalite ve Toplum* dergisini kurmuştur.¹⁷ Bu yardım ve yataklık suçu bir kenara bırakılırsa, burada metodolojik açıdan önemli olan, kimliğe ekonomik yaklaşımın tüm teknik araçlarının benimsenmesi için kimliklerin dışsal olarak verilmesi gerektiğidir. Bireyler kimliklerini dışsal kısıtlar ışığında seçerler. Bu kısıtlar en fazla bütün bireylerin bütün eylemleri tarafından dışsal olarak yaratılır.

Bunlar A&K’nın yaklaşımının birey tarafından seçilen kimlik ve bu seçimler üzerindeki dışsal etkiler (dışsal ya da içsel olarak söz konusu bireysel seçimlerin ürünü) şeklinde keskin bir ayrım üzerine bina edildiği anlamına gelir. Mesele Burawoy’un iş normları üzerine yaptığı çalışmayı yorumlarken A&K bu yöntemi izler. Burada işverenlerin çalışanlarının sadakatlerini ve iş birliğini sağlayacak şekilde hareket etmesinin onlarla parasal bağ kurmasından daha iyi olacağı düşüncesi ortaya çıkar. Fakat çalışan kimliği için bundan fazlası vardır çünkü onların sadakatleri ve iş birliği şirkete olduğu gibi şirket dışına – örneğin daha büyük ekonomik, politik ve ideolojik amaçlarla bir sendikaya– yönelik de olabilir. İşverenler için iş birliğinin – sendikaların – teşvik edilmesi tamamen iyi bir şeydir ama bu yapıldığında kimlikteki değişimin firmanın kendi içinde ve lehinde sınırlı kalacağı garanti değildir. Belirleyici analitik nokta şudur ki neoklasik iktisadın teknik araçları kimliğe uygulandığında kimlik hatalı bir şekilde bireyle verili bir çevre arasında bir seçim ilişkisi olarak kurgulanır. Tam tersine, hiç olmazsa, birey söz konusu çevreyi kendi başına değiştirebilir (ve bir sendikaya girerse bu, firmaya sadece dışsal değil içsel hale de gelir).

Sendikaların tanınması konusunda yapılan sert mücadelelerin gösterdiği gibi, bu sadece akademik bir mesele de değildir. Bu çatışmalar kimliğin bireysel seçim mantığından değil daha geniş sosyal kategorilerin nasıl içselleştirileceği

meselesinden ileri gelir. Bir çalışanın kim olduğu, bir içsel normlar ve çalışma gayreti mantığını izleyebilir ama aynı şekilde daha geniş amaçlar ve organizasyonlarla özdeşleşme ile de ilgili olabilir. İçsel ve dışsal, ve verili ve seçili kimlikler arasında düzgün bir ayrım yoktur.

Öz kimliğin öznel gelişimini bu şekilde ifade etmek tabii ki özdeşleşme şeklindeki kimlikle ilgili problemleri çözmez, aksine artırır. Bunun sebebi sosyal sembollerle (örneğin sınıf imajı) ve sosyal çıktılar (sınıfın gerçekliği) arasındaki ilişkilerin bireyler (içlerinden seçim yapılacak verili kimlikler) üzerine bina edilen bir analizle çözülemiyor olmasıdır. En azından, bunların tarihsel ve sembolik olarak kendi kendilerini belirlediğini kabul ederek hangi sosyal kategorilerin dışsal ya da hiç olmazsa analitik açıdan öncül (sınıf, ırk veya toplumsal cinsiyet vb.) olduğu hakkında bir duruşun benimsenmesi gerekir. A&K’nın benimsediği seçim (ve türetilen fayda) olarak kimlik nosyonu ya böyle sosyal kategorileri görmezlikten gelir ya da onları keyfi olarak verili kabul eder. Bu kabul genellikle yüzeysel stereotipler (inek öğrenci) ya da ideal soyutlamalar şeklindedir (kırmızıya karşı yeşil).

Geleneksel olarak, sosyal olan, iktisat haricindeki sosyal bilimler için bir başlangıç noktasıdır. Özellikle de kimliği ele alış biçimi açısından. Bu, ana akım iktisat tarafından kullanılan özel bir metodolojik bireysellik tipi (fayda maksimizasyonu) karşısında – rasyonel seçim teorisi göz önüne alındığında evrensel olmasa da yaygın – bir sistemik analiz tercihinin yansımasıdır. Bu seçeneklerden ilki kimliğin de dahil olduğu ekonomi dışı konuları ele alırken tekniklerini piyasanın ötesine genişletebilir ama bunu ikinci ve üçüncü bölümde gösterilen metodolojik ve dahası teknik yetersizliklerle karşı karşıya kalma pahası ve tehlikesine rağmen yapar.

5. İKTİSAT EMPERYALİZMİ OLARAK KİMLİK İKTİSADI

Bu bilgiler ışığında, kimlik iktisadı literatürünün nasıl ortaya çıktığını ve evrildiğini yorumlayabiliriz. A&K materyalden ziyade teknikle hareket eden damarı temsil etmektedir. Onların çalışmaları kimlik konusunda geniş bir aralığı kapsamaktadır. Ancak burada analiz, kimliğin bir değişken olarak alındığı fayda maksimizasyonu formatına (ya da bunun bir çeşidine) uyumlu olmalıdır.¹⁸ Öte yandan, kimlik iktisadının bir diğer çıkış noktası Amartya Sen’in (2005, 2006) çalışmalarıdır.¹⁹ Bunlar, ana akım iktisadın kavramsal yetersizliklerini ve problemlerini, burada sunulanlara ek olarak, farklı açılardan gösterip iktisadın heterodoks sınırlarına dahil olduğu halde kimliği fayda olarak

¹⁷ Sosyal sermaye nosyonunu destekleme konusundaki öncü rolü bağlamında Coleman üzerine detaylı bir değerlendirme için bkz. Fine (2001).

¹⁸ Fedakârlık, açgözlülük ve özsayı gibi güdülerden içsel, dışsal ve itibara ilişkin sonuçlara kadar geniş bir konu yelpazesini ele alan yaklaşımların bir değerlendirmesi için bkz. Bénabou ve Tirole (2005).

¹⁹ Sen kimliklerin çoğulluğunu ve onların akla uygun şekilde seçildiklerini vurgularken, kimliğin kendi kendini keşif olduğunu reddeder. Burada kast edilen şey kişiye verilen ama henüz bilinmeyen kimliğin öğrenilmesi gibi gözükmektedir. Sen kimliğin özgün bir şekilde yeniden kurgulanarak keşfedilmesi konusunda pek de açık düşüncelere sahip değildir. Rasyonaliteyi tek açıklayıcı araç olarak görmeyi reddetmesine ve bireysel ve sosyal faktörlere odaklanma arasında gerilim bulunduğunu göstermesine rağmen A&K’nın yaklaşımını da açıkça reddetmez. Bunun Sen’in etik yaklaşımı ve kategorilerin toplumsal olarak inşa edilmiş anlamlarını analiz etme konusundaki kısıtlı girişimleri bağlamında değerlendirilmesi için bkz. Fine (2004). Bu konuya sonuç bölümünde de değinilmektedir.

kabul eden literatür tarafından biraz göz ardı edildi.²⁰ Bu durum kimlik iktisadını, iktisadın halihazırdaki doğası ve dinamikleri hakkında daha geniş çıkarımlar yapmak için kullanma imkânı sunmaktadır.

Buradaki ilk mesele şu: kimlik iktisadının temsil ettiği girişimler diğer sosyal bilimlerin fikirlerinden etkilenip bunları kendine mi *eklemiyor*, yoksa iktisat diğer disiplinlerin konularını kendime mi mâl ediyor? Yani iktisat diğer sosyal bilimleri kolonize mi etmektedir, yoksa tam tersi bir durum mu söz konusudur?

Bu, bir bardağın yarısının dolu mu boş mu olduğuna dair bir yargı gibi görünebilse de iktisadın burada saldıran taraf olduğu yorumunu yapmak daha doğru olur. Karşılaştırma yapmak için mesela, Daly'nin (1982, s. 308) üreme konusunda Becker ve Tomes'u (1979) nasıl eleştirdiğine bakalım:

Bu varsayımların çıkarımları 25 cebir sayfasıyla açıklandı. Varsayımların olağandışı güçlü olduğu düşünüldüğünde sonuçların da güçlü ya da en azından ilginç olması beklendir. Ancak, ortaya koydukları temel sonuç hiç de öyle değil: "Mirasçılık derecesi ve [çocuğa] yatırım eğilimi büyük olduğunda ailenin daha önemli olduğunu gösterdik." Bir insan bunu varsayım ya da cebirsel manipülasyon yapmadan zaten bilir; aksi mümkün olabilir mi? Bu önemsiz sonuca rağmen, Becker ve Tomes'un makalesi Chicago okulunun bazı üyelerinin, Prokrustes'in yatağına sığmayan insan uzuvlarını kesmede ne kadar ileri gidebileceğini gösterdiği için oldukça önemlidir.

Chicago okuluyla arasındaki mesafe dışında hemen aynı A&K için de geçerli görünmektedir. Hayli seçici ve kuşkulu varsayımlardan bariz sonuçlar ortaya çıkartılabilir. İş ilişkileri bağlamında, A&K (2003, s. 42) mesela şöyle yazar:

Model işçilerin performansını etkileyebilecek en az beş madde önermektedir.

1. Sosyal kategoriler/iş tahsisleri (İçeridekiler, Dışardakiler veya bizim modelimizde Grup üyeleri)
2. İşçilerin belli bir işten elde ettikleri kimlik faydası...
3. İş sahibi olanlar için en ideal davranış...
4. Bu ideale uyumdan elde edilen fayda...
5. Firmaların, işçilerin kimliğini değiştirmek için yatırım yapıp yapmadığı...

Hem gerçek dünyaya hem de diğer sosyal bilimlerin dünyasına referans verilirken burada asıl eksik olan, üretimi bırakalım genel olarak toplumla bakan tarafıyla, çatışma ve güce dair sorulardır. Oysaki, Dugger'in (1980, s. 897) ifade ettiği gibi "güç ve bireysellik problemleri o kadar iç içe geçmiştir ki birini anlamadan diğerini anlamak mümkün değildir." A&K'nın kimlik iktisadını ön görmüş olabilecek Waller (2004, s. 1112) içinse "eğer seçimler atomistik bireylerin tek özelliği ise, birey teorisi o kadar indirgemeci hale

gelir ki insanlar ile ilgili olmaktan uzaklaşır."

Bunun sebebi, ikincisinin iktisadi emperyalizme A&K'dan daha genel bir örnek olarak, iktisadi analizin diğer alanlara genişletilmesinin önceden dışarıda bırakılmış olanı geri getirme sürecine bağlı olmasıdır. Bu, az veya çok, ortaya konulan yeni kavram ve değişkenlere karşılık olarak metodoloji ve/veya teknikteki değişimin dikkate alınmasıyla ilgilidir. Daha açık ifade etmek gerekirse, marjinal devrimden sonra kimlik konusu kötü tanımlanmış, fayda maksimize eden birey kavramıyla birlikte bir kenara atıldı. Buna dayanarak, fayda ve üretim fonksiyonlarının ön plana çıktığı standart teknik bir düzenek dizayn edildi. Bu dizaynda kimliğin doğası kendi meziyetleriyle ele alınmadı. Kimlik, içsel nitelikleri ne olursa olsun, genel olarak bu düzeneğin sınırlarına, özel olarak da kendi nosyonuna uyması için yeniden tanımlandı.

Dolayısıyla, A&K (2003, s. 6) "öznenin organizasyonla ve organizasyon içindeki göreviyle tanımlandığı bir asil vekil teorisi inşa ediyorlar". Sonuçta kimlik gibi piyasa dışı etmenler yoluyla artı toplamlı çıktılar aramak olmaktadır. Güce ve çatışmaya herhangi bir atfın olmadığı durumda, şartırtıcı olmayan şöyle bir sonuçla kapanış yapmaktadırlar: "ekonomik kurumların çalışanlarına sadakat ve geleceğe yönelik kurum hedeflerini ilerletme düşüncesi aşılması, ekonomik büyümenin anahtarlarından biri olabilir" (s. 48).

Bu, sosyal sermayeye dayalı analiz mantığına – daha fazla sayıda insan diğer insanları tanıyıp onlara güvendikçe her şey daha iyi olabilir – çok benzer. A&K (2005, s. 29) kimliğin firmalara "motivasyonel sermaye" sağladığına bile değinir.²¹ Önemli bir nokta şu ki, sadece Coleman değil Becker (1996) de sosyal sermayenin iktisatçılar için sadece bir bireyle ilişkilendirilmemesi yönüyle sosyal olan herhangi bir kaynağı temsil ettiği durumda, bu yaklaşımı çoktan benimsemiş durumdaydı. Dolayısıyla, en azından üstü kapalı olarak, kimlik burada bir çeşit sermaye haline gelir ve hatta üretim ve fayda fonksiyonlarına eklenir. Dahası Becker, halihazırdaki fayda fonksiyonlarının dışsal olarak verilen ve zaman içerisinde edinilen tecrübeyle birlikte değişen genişletilmiş fayda fonksiyonundan çıkarsandığı bir durumda, tercihleri görünüşte rasyonel olmayan davranışı içermenin bir aracı olarak kendi tarzınca içselleştirdi.²² Öyle görünüyorki A&K'nın neoklasik iktisadın teknik araçlarına diğer sosyal bilimlerden daha fazla olan bağlılığı onları, tersi bir durumda Akerlof'un kendisinden ayrılmak isteyeceği Becker'in iktisat emperyalizmiyle yakınlaşmaya itti (aşağıya bakınız).

Üçüncü olarak, A&K'nın (2000, s. 749) kapanış cümlesinden açıkça anlaşıldığı gibi, bu tamamen iktisadın diğer sosyal bilimlerden üstünden geliştiği bir programa bağlı:

Standart psikolojik ve sosyolojik kavramların birçoğu

²⁰ Örnek olarak bkz. Journal of Economic Methodology, vol. 13, no. 3, 2006, özel sayı.

²¹ Bu, fiziki sermaye ile başlayan ve beşeri sermaye, sözleşme ve bilgi teorisine giden organizasyon teorilerinin bitiş noktasıdır. "Firma çalışanlarını kârlı bir şekilde motive edebildiği sürece... bu yatırımlar organizasyon sermayesinin bir parçası yani motivasyonel sermaye olarak kabul edilmelidir."

²² Eleştiri için bkz. Fine (2001). A&K (2003, s. 41), "Teorimizin merkezinde yer alan tercihler tipik olarak iktisadi araştırmannın bir nesnesi değildir" diyerek iktisadi görüşlerinin kısmen ana akım neoklasik olduğunu tekrardan göstermektedirler.

– öz-izme, ideal tip, grup içi ve grup dışı, sosyal kategori, özdeşleşme, kaygı, öz-kıyım, kendini kanıtlama, durum – bizim çerçevemize doğal olarak uyar ve iktisadi sonuçların daha geniş bir analizine imkân tanır. Dolayısıyla bu çerçeve parasal olmayan birçok motivasyonun iktisadi mantığa kayda değer bir genellekle dahil olmasının yollarından biridir.

Bu programın, iktisadın kendisine (mevcut yöntem ve tekniklerin kısıtlarının farkına varacak mı ve onlara göre hareket edecek mi) ve diğer sosyal bilimlere bakan sonuçlarıyla (iktisadın ilerlemesine nasıl tepki verecekler), nerede ve ne derecede başarı kazanacağı yoruma açıktır. Bu konular sonuç bölümünde ele alınacaktır.

Dördüncüsü, son alıntıda belirtildiği gibi, kimlik iktisadıyla pekiştirilip sembolize edilen programın kapsamının genişliği, soyut ve evrensel bir analiz kategorisine bağlı olmasının bir sonucudur. Mesela kavramsal içeriği veya kullanılan kimliklere ait anlamları olmayan merkezi bir kimlik modelinde için kırmızı ve yeşil olma özellikle önemlidir. Fakat kimlik, muhtemelen sosyal analizin herhangi bir kategorisinden daha fazla, son derece bağlamsaldır veya hem matematiksel modellere hem de evrensel kapsamlara uygulanabilirliği hakkında şüpheler uyandıran bir konumdur. Üçüncü bölümde tartışıldığı üzere, A&K'nın kimlik analizi farklılaştırıcı oligopol teorisine çok benzer. Her birey başkalarıyla uyum içerisinde olma ya da kendini diğerlerinden farklılaştırma etrafında strateji geliştirdiği için bu sürpriz değildir. Ancak kimliği bir oligopol olarak ele almak kimliğin kendi özgül yönlerini kavrama konusunda başarısızlık getirir ki bu, yaklaşımın evrensel doğası açısından şaşırtıcı değildir.

Beşincisi, ikinci ve üçüncü bölümlerde A&K'nın çerçevesi tartışılırken kimliğin bireysel seçimini çevreleyen belirsizliğe atıf yapılmasının sebebi budur. Gösterildiği üzere, A&K'nın anlayışının özgün yaratım veya kimliğin oluşumunu ne ölçüde dışladığı düşünüldüğünde, Frank Knight'ın risk (bilinmeyen sonuçlara bağlanan olasılıklar) ve belirsizlik (icat, yenilik ve değişimin bir sonucu olarak bilinmeyen) arasında yaptığı ayrımın olan rezonansın bilinçli olduğu anlaşılır. Daha ileri gidersek, tam da Wittgenstein'in bir "oyun"un kimliğini veya tanımını, onları tanımlayan örtüşen kriterler ve dile bağlı değişken anlamlar açısından saptamanın zor olduğunu ileri sürdüğü gibi, kimliği çevreleyen "muğlaklık" hem gerçekte hem de analizde en önemli özelliktir. Kavramların anlamlarındaki belirgin muğlaklığa ikna olan Keynes, Marshall gibi, düşünceye bir rehber olması dışında iktisadi modellemede matematik kullanımını reddetti (daha geniş bir tartışma ve referanslar için bkz. Fine, 2006). Talcott Parsons da (1931, 1932, 1934), *Quarterly Journal of Economics*'te yazdığı bir dizi makalede, Robbins'ın iktisadi kıt kaynakların rekabet eden hedefler arasında bölüştürülmesi olarak tanımlamasını kısmen

eleştirerek, iktisat ve sosyolojinin kendi yollarına gitmesi gerektiği sonucuna varmıştı.²³ Bu iki isim aynı konuyu ele almalarına rağmen, biri sistemik diğeri bireysel olmak üzere, farklı metodolojiler önermişti.

1930'lardan kalan bu dağınık yorumlar iktisadın kapsamının ne kadar dar düşünüldüğünü ve hala devam ettiği üzere, yapay olduğunu göstermektedir. Konunun, tekniklerin ve yöntemlerin bölünmesi marjinal devrimin içindeki ve dönemindeki tartışmalara kadar gider (buradaki tartışmaların çoğu için bkz. Milonakis & Fine, 2009). İktisadın hem kendi içinde hem de diğer sosyal bilimlerle olan ilişkisinde, iki tarafta da kabul görmektedir ki, evrensel ve tüm dengeli teori mevzunun bir kısmı için resmin en fazla bir parçasını oluşturuyordu. Daha geniş anlamda, sosyal bilimlerin modernizmin entelektüel sonuçlarıyla – bir tarafta rasyonalite, bilim ve mantık; diğer tarafta buna karşı kültür dünyasında oluşan bir tepki ve bohemlikten itibaren kimlik – mücadele ediyorlardı. McCloskey'in (2001, s. 104) belirttiği gibi:

Modernizmin iki çeşidi Modernizmin Evliliği'nden meydana geldi. Bunların popüler versiyonunda kültürün bir yarısı geriye mekanik bir Bilim nosyonu, diğer yarısı romantik bir Sanat nosyonu bıraktı.

Kabaca, diğer sosyal bilimlerin, özellikle kimliği ele alırken, kültürel ve romantik olanı işin içine katmanın yanında postmodernizm vasıtasıyla modernizmin ötesine geçtiler. İktisat ise modernizmin rasyonel ve düzenli tarafına sıkı sıkıya bağlı kaldı. Postmodernizmin kendisi, kimliğin anlamıyla ve nasıl inşa edildiğiyle meşgul oluşu, iktisat ve kimlik iktisadının içine giremedi.²⁴

Becker iktisat emperyalizminin kendi modernist versiyonuyla elinden geleni yapmak istediğinde Akerlof (1990, s. 73) onu, Samuelson'un Friedman'ın parasalcılığını eleştirdiği gibi, nerede duracağını bilmemekle eleştirdi.²⁵ Ama A&K'nın kendi kimlik yaklaşımları Becker'inkiyle uyumsuz olmaktan uzaktır. Özellikle sosyal sermaye açısından bakıldığında bazı konularda Becker'in Akerlof'un beklentisinin ötesinde şeylere sahip olduğu görülüyor. A&K'nın kimlik tartışması kendi çerçevelerinde iktisadi çok ileri götürmeye yeltenmektedir ve böylelikle saati geri alarak iktisat ve diğer sosyal bilimlerin arasındaki ilişkilerin tarihini yeniden yazmak için örtülü ve muhtemelen bilinçsiz bir çabaya girişmektedir. A&K asırlık analitik modernizmi kimlik kavramına uygulamaya çalışmaktadır. Fakat ikincisi özünde, postmodernizme değilse de, en azından modernizmin kültürel tarafına aittir. İronik bir biçimde, kimlik iktisadi tarafından kullanılan teknik düzenek sadece herhangi bir kimliğe sahip birey ideal bir fayda fonksiyonuna indirgenip çıplak bırakılarak tesis edilebilirdi. Bu, kimliği geri getirmek için boş bir sayfa sundu fakat toplum içindeki atomistik bireye tekabül eden nosyonuyla sınırlı bir şekilde.

²³ Ek olarak bkz. Parsons (1968).

²⁴ Aksini iddia eden fakat daha çok kaideyi doğrulayan istisna olan bir yazı bkz. Cullenberg vd. (2001).

²⁵ Bu eleştiri daha da ileriye götürülebilir.

SONUÇ

A&K'yı eleştirdiği makalesinde Davis (2007a), kimlik iktisadını gereğine uygun şekilde iki tema üzerine kurar. Birincisi, bu eleştiri sadece ve sadece birey tarafından uygun kimliklerden birinin seçilmesine indirgenmiş bir *sosyal* kimlik teorisi üzerine kuruludur. Bu, *kişisel* kimliğin devreye girmesi pahasına gerçekleşir. Yani bireylerin var olan kimlikleri nasıl algıladığı ve onları kendilerince nasıl sentezlediğiyle ilgilidir. Davis formel anlamda, kimliğin seçim değişkeni olarak yer aldığı A&K fayda fonksiyonunun yerine fayda fonksiyonunun bizzat kendinin seçtiği örneği koyar.²⁶ İkincisi Davis A&K'nın görüşlerini "son dönem iktisadı" olarak adlandırdığı gelişmelere dayanarak değerlendirir. Bu gelişmeler, kimlik gibi farklı materyal ve değişkenlerin iktisadın çerçevesine eklenmesini içerir. Eklenme "geleneksel çerçeve"yi alt üst etme potansiyeline sahiptir ama etmeyebilir de. Eğer ediyorsa ortodoksinin çözümlenmesini ve onu yerini yenisinin/yenilerinin almasını sağlayabilir. Davis, A&K'nın, var olan ortodoksi içinde veya karşısında, bu seçeneklerden hiçbirine uymadığını; kendilerine ait *özel* bir sonuç ortaya koyduklarını iddia eder.

Bu makale, A&K'nın kimlik kavramının kritik edilmesi açısından Davis'in eleştirilerinin bir tamamlayıcısı konumundadır²⁷ fakat mevcut eleştirilerin ötesinde bir yere işaret etmektedir. Refleksif ve aktif bireyin rolü açısından Davis'le belli bir benzerlik kurulabilir. Ama burada vurgulanan bireyce seçilen kimlik veya fayda fonksiyonunun karşısında, ya da daha doğrusu onlarla bağlantılı olarak, kimliğin toplumca oluşturulan anlamı nasıl içerdiği (mesele böyle ifade edilecekse). Dolayısıyla, örneğin parasal bir ekonomide zengin ya da yoksul olarak kimliğimiz (öz algımız ve başkalarının bize dair algısı) sadece gelir seviyesiyle sınırlanmaz. Bunun yanında zengin ya da yoksul olmaya affettiğimiz anlamlar da sınırlanır. Oysa böyle bir atıf paranın bulunmadığı bir toplumda mümkün değildir. Öte yandan, sosyal ilişkilerin, yapıların ve süreçlerin vb. kimlikle ilgili anlamları sınırlama ve etkileme şekli çok yönlü ve karmaşıktır.²⁸ Çünkü kimlik çok boyutlu ve kaçınılmaz olarak bağlamsaldır. Sen kimliklerin seçilmiş olduğunu vurgularken haklıydı. Yine de bu, bizim seçtiğimiz koşullarda değilse kimliklerin ifade edebileceği anlamların da sınırlı, daha doğrusu toplumsal olarak inşa edilmiş olduğunu vurgulamak için, bir adım daha ileri götürülmelidir.

Davis'in (2003, 2007b) yayınlanmış eserlerinin ve kendisiyle yaptığımız yazışmaların ışığında bunun aramızda bir çatışma konusu olmadığını sanıyorum. Fakat, kimlik anlayışından (ve A&K'nın bunu yetersiz şekilde işlemeden) ziyade bunun Davis'in "son dönem iktisadı" nosyonu

içerisinde nasıl yer aldığı konusunda kesinlikle bir çatışma bulunmaktadır. Belirtildiği gibi, mesele neoklasik iktisadın ölmüş/ölmekte olup olmadığı ve Colander'ın (2000) işaret ettiği gibi, oyun teorisi ve davranışsal iktisat gibi gelişmelerin yeni bir ortodoksiyi temsil edip etmedikleridir (Davis, 2006a, 2007b).²⁹ Şurası önemli ki, son yirmi senedir ana akım iktisadın merkezinde bulunan ve yöntem, teori, teknik ve kanıt kullanma bakımından ana akımın en bariz ürünleri olan (ve dolayısıyla sadece kusursuz işleyen piyasa üzerine kurulu olduğu algısı varsa geleneksel neoklasik iktisattan ayrılan) yeni enformasyon-teorik ve piyasa aksaklığı konularına neredeyse hiç referans verilmemektedir.

Tam tersine, benim görüşüm bunların çerpe de yer aldığıdır. Rahatsız edici unsurların (şu veya bu değişken ya da tekniği içselleştirmek veya eklemek) temel herhangi bir etkisine üstün gelecek kutsal teknik araçlar (örneğin fayda ve üretim fonksiyonları) üzerine kurulduğu düşünüldüğünde ana akımın ağırlığını sürdürdüğü açıktır. Peki bu, kimlik iktisadını nereye konumlandırmaktadır? Bu, tam olarak A&K'nın karakteristik yaklaşımıdır. Fakat tam tersine, Davis bu durumu, muhtemelen onun için tam olarak ne ana akımın merkezine ne de devrimci çerpeye uygun düştüğü için, özel amaçlı bir katkı olarak değerlendirmektedir. Büyük resme bakıldığında, bu yorum farklılığı büyük oranda, ana akımın içinde ve sınırlarında tam olarak nelerin meydana geldiği ve eğer bir değişim süreci varsa buna nelerin katkıda bulunduğu nelerin bulunmadığına dair ampirik bir meseledir. Fakat kimlik konusunda, metodolojisinde heterodoksi, disiplinlerarasılık ve iktisadi düşünceyle yeterli bağlantılar kuramama ve standart teknik araçlar kullanma yönleriyle A&K özel amaçlı bir analiz örneği sunmamaktadır. Şu durumda, "son dönem iktisadı" en azından Davis'in özel amaçlı kategori düşüncesini desteklememekte ve kendi altını oymamaktadır. Üstelik A&K'nın çalışmaları özel amaçlı yönelim olmaktan uzaktır ve kimlik iktisadından ziyade çağdaş iktisadın kimliği hakkında fikir beyan etmektedir.

Etik: Bu makalenin yayınlanmasıyla ilgili herhangi bir etik sorun bulunmamaktadır.

Çıkar Çatışması: Yazar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanması ile ilgili olarak herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Ethics: There are no ethical issues with the publication of this manuscript.

Conflict of Interest: The author declared no potential

²⁶ Maalesef Davis (2006b, s. 371), beklenmedik bir tarzda ve muhtemelen ortodoks okuyucunun gözüne girmek için, bunu "bireysel objektif fonksiyonu bir üretim fonksiyonu şeklinde ele almak için öneriler" olarak ortaya atmaktadır. Bu mesela Becker'le tamamen uyumludur.

²⁷ Bu makalenin ilk taslakları Davis'in bilgisi olmadan yazıldığı için çalışmaların tamamlayıcılığı rastlantısalıdır.

²⁸ Bu temanın geliştirilmesi bu makalenin sınırlarını aşmaktadır. Fakat tüketici kimlikleri ve tüketilene atfedilen anlamlar hakkında detaylı bir tartışma ve analiz çerçevesi için bkz. Fine (2002b, 2005).

²⁹ Ana akımın her şeyden önce çeşitli teorik malzemesiyle değil ontolojisiyle karakterize edilebileceğini iddia eden görüş için bkz. Lawson (2006). Buna karşı bir görüş için bkz. Fine (2007).

conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

KAYNAKÇA³⁰

- Akerlof, G., & Kranton, R. (2000). Economics and identity. *The Quarterly Journal of Economics*, 115(3), 715-753. [CrossRef]
- Bayliss, K., & Fine, B. (2021). *A guide to the systems of provision approach: Who gets what, how and why*. Palgrave MacMillan. [CrossRef]
- Bédécarrats, F., Guérin, I., & Roubaud, F. (Eds.). (2020). *Randomized control trials in the field of development: A critical perspective*. Oxford University Press.
- Fine, B. (1997). The new revolution in economics. *Capital & Class*, 21(1), 143-148. [CrossRef]
- Fine, B. (2002). "Economic imperialism": A view from the periphery. *Review of Radical Political Economics*, 34(2), 187-201. [CrossRef]
- Fine, B. (2004). Economics and ethics: Amartya Sen as point of departure. *The New School Economic Review*, 1(1), 95-103. [CrossRef]
- Fine, B. (2009, June 28-July 2). *Political economy for the rainbow nation: Dividing the spectrum?* [Keynote speech]. South African Sociological Association Annual Conference, Johannesburg, South Africa. [CrossRef]
- Fine, B. (2010). *Theories of social capital: Researchers behaving badly*. Pluto.
- Fine, B. (2011). The general impossibility of neoclassical economics. *Ensayos Revista de Economía*, 30(1), 1-22.
- Fine, B. (2019a). Economics and interdisciplinarity: One step forward, n steps back? *Revista Crítica de Ciências Sociais*, (119), 131-148. [CrossRef]
- Fine, B. (2019b). Post-Truth: An alumni economist's perspective. *International Review of Applied Economics*, 33(4), 542-567. [CrossRef]
- Fine, B., Johnson, D., Santos, A., & Van Waeyenberge, E. (2016). *Nudging or fudging: The world development report 2015*. *Development and Change*, 47(4), 640-663. [CrossRef]
- Fine, B., & Milonakis, D. (2009). *From economics imperialism to freakonomics: The shifting boundaries between economics and other social sciences*. Routledge.
- Lazear, E. (2000). Economic imperialism. *The Quarterly Journal of Economics*, 115(1), 99-146. [CrossRef]

KAYNAKÇA³¹

- Akerlof, G. (1970). The market for "lemons": Quality uncertainty and the market mechanism. *The Quarterly Journal of Economics*, 84(3), 488-500. [CrossRef]
- Akerlof, G. (1990). George A. Akerlof. R. Swedberg (Ed.),

- Economics and sociology, redefining their boundaries: Conversations with economists and sociologists* içinde (ss. 61-77). Princeton University Press. [CrossRef]
- Akerlof, G. (2006). *The missing motivation in macroeconomics: Preliminary draft* [Presidential address]. American Economic Association, Chicago, IL, USA. [CrossRef]
- Akerlof, G., & Kranton, R. (2000). Economics and identity. *The Quarterly Journal of Economics*, 115(3), 715-753. [CrossRef]
- Akerlof, G., & Kranton, R. (2002). Identity and schooling: Some lessons for the economics of education. *Journal of Economic Literature*, 40(4), 1167-1201. [CrossRef]
- Akerlof, G., & Kranton, R. (2003). Identity and the economics of organizations. Unpublished document. Retrieved September 4, 2008 from <http://www.wam.umd.edu/rkranton/identityandorganizations.pdf#search=Identity%20and%20the%20Economics%20of%20Organizations>
- Akerlof, G., & Kranton, R. (2005). Identity and the economics of organizations. *Journal of Economic Perspectives*, 19(1), 9-32. [CrossRef]
- Becker, G. (1996). *Accounting for tastes*. Harvard University Press.
- Becker, G., & Tomes, N. (1979). An equilibrium theory of the distribution of income and intergenerational mobility. *Journal of Political Economy*, 87(6), 1153-1189. [CrossRef]
- Bénabou, R., & Tirole, J. (2005). *Incentives and prosocial behavior* (Discussion Paper No. 1695). Institute for the Study of Labour, IZA. [CrossRef]
- Colander, D. (2000). The death of neoclassical economics. *Journal of the History of Economic Thought*, 22(2), 127-143, reproduced in Colander (2001). [CrossRef]
- Colander, D. (2001). *The lost art of economics*. Edward Elgar.
- Coleman, J. (1961). *The adolescent society: The social life of the teenager and its impact on education*. The Free Press.
- Cullenberg, S., Amariglio, J., & Ruccio, D. (Ed.). (2001). *Postmodernism, economics and knowledge*. Routledge.
- Daly, H. (1982). Chicago School individualism versus sexual reproduction: A critique of Becker and Tomes. *Journal of Economic Issues*, 16(1), 307-312. [CrossRef]
- Davis, J. (2003). *The theory of the individual in economics: Identity and value*. Routledge.
- Davis, J. (2006a). The turn in economics: Neoclassical dominance to mainstream pluralism? *Journal of Institutional Economics*, 2(1), 1-20. [CrossRef]
- Davis, J. (2006b). Social identity strategies in recent economics. *Journal of Economic Methodology*, 13(3), 371-390. [CrossRef]
- Davis, J. (2007a). Akerlof and Kranton on identity in economics: Inverting the analysis. *Cambridge Journal of Economics*, 31(3), 349-362. [CrossRef]
- Davis, J. (2007b). Postmodernism and the individual as a process. *Review of Social Economy*, 65(2), 203-208. [CrossRef]
- Dugger, W. (1980). Power: An institutional framework of analy-

³⁰ Bu kaynakça "Kimlik İktisadı mı, İktisadın Kimliği mi?": Türkçe Çeviriye Önsöz başlıklı bölüme aittir.

³¹ Bu kaynakça özgün makaleye aittir.

- sis. *Journal of Economic Issues*, 14(4), 897-907. [CrossRef]
- Fine, B. (1975). Individual liberalism in a paretian society. *Journal of Political Economy*, 83(6), 1277-1281. [CrossRef]
- Fine, B. (1995). On the relationship between true preference and actual choice. *Social Choice and Welfare*, 12(4), 353-361. [CrossRef]
- Fine, B. (1996). Reconciling interpersonal comparability and the intensity of preference for the utility sum rule. *Social Choice and Welfare*, 13(3), 319-325. [CrossRef]
- Fine, B. (2001). *Social capital versus social theory: Political economy and social science at the turn of the millennium*. Routledge.
- Fine, B. (2002a). "Economic imperialism": A view from the periphery. *Review of Radical Political Economics*, 34(2), 187-201. [CrossRef]
- Fine, B. (2002b). *The world of consumption: The material and cultural revisited*. Routledge.
- Fine, B. (2004). Economics and ethics: Amartya Sen as point of departure. *The New School Economic Review*, 1(1), 95-103. [CrossRef]
- Fine, B. (2005). Addressing the consumer. F. Trentmann (Ed.), *The making of the consumer: Knowledge, power and identity in the modern world* içinde (ss. 291-311). Berg.
- Fine, B. (2006). *The general impossibility of the new institutional economics: Or does Bertrand Russell deserve a Nobel prize for economics?* Unpublished document.
- Fine, B. (2007). *Critical realism and heterodoxy*. Unpublished document.
- Fine, B., & Fine, K. (1974a). Social choice and individual ranking I. *The Review of Economic Studies*, 41(3), 303-322. [CrossRef]
- Fine, B., & Fine, K. (1974b). Social choice and individual ranking II. *The Review of Economic Studies*, 41(4), 459-475. [CrossRef]
- Fine, B., & Milonakis, D. (2009). *From economics imperialism to freakonomics: The shifting boundaries between economics and other social sciences*. Routledge.
- Hill, C. (2005). *What the new economics of identity has to say to legal scholarship* (Research Paper No. 05-46). University of Minnesota Legal Studies.
- Lawson, T. (2006). The nature of heterodox economics. *Camb-ridge Journal of Economics*, 30(4), 483-505. [CrossRef]
- Lazear, E. (2000). Economic imperialism. *The Quarterly Journal of Economics*, 115(1), 99-146. [CrossRef]
- McCloskey, D. (1999). *Crossing: A memoir*. Chicago University Press.
- McCloskey, D. (2001). The genealogy of postmodernism: An economist's guide. S. Cullenberg, J. Amariglio, & D. F. Ruccio (Ed.), *Post-modernism, economics and knowledge* içinde (ss. 102-128). Routledge
- Milonakis, D., & Fine, B. (2009). *From political economy to economics: Method, the social and the historical in the evolution of economic theory*. Routledge.
- Moscatti, I. (2005). History of consumer demand theory 1871–1971: A Neo-Kantian rational reconstruction. Bocconi University. [CrossRef]
- Parsons, T. (1931). Wants and activities in Marshall. *The Quarterly Journal of Economics*, 46(1), 101-140. [CrossRef]
- Parsons, T. (1932). Economics and sociology: Marshall in relation to the thought of his time. *The Quarterly Journal of Economics*, 46(2), 316-347. [CrossRef]
- Parsons, T. (1934). Some reflections on "The nature and significance of economics". *The Quarterly Journal of Economics*, 48(3), 511-545. [CrossRef]
- Parsons, T. (1968). *The structure of social action: A study in social theory with special reference to a group of recent european writers* (Vols. 1-2, first edition of 1937). The Free Press.
- Sen, A. (2005). *An argumentative Indian: Writings on Indian history, culture and identity*. Allen Lane.
- Sen, A. (2006). *Identity and violence: The illusion of destiny*. Allen Lane.
- Swedberg, R. (Ed.). (1990). *Economics and sociology, redefining their boundaries: Conversations with economists and sociologists*. Princeton University Press. [CrossRef]
- Trentmann, F. (Ed.). (2005). *The making of the consumer: Knowledge, power and identity in the modern world*. Berg.
- Waller, W. (2004). [J. B. Davis tarafından yazılan *The theory of the individual in economics: Identity and value* adlı kitabın değerlendirmesi]. *Journal of Economic Issues*, 38(4), 1112-1114. [CrossRef]